

Orta Çağ Avrupası'nda Gündelik Yaşam

Pinar Ülgen

İstanbul, Yeditepe Yayınları, 2021, 198 sayfa, ISBN: 978-625-7477-85-7.

Zehra Betül DOVAN*

Pinar Ülgen, 1980 yılında Elazığ'da doğmuştur. 2004 yılında "Orta Çağ Avrupası'nda Sanayi" adlı yüksek lisans tezini ve 2008 yılındaysa "XI.-XV. Yüzyıllarda Yakınoğu ve Avrupa'da Teknolojik Gelişmeler ve Bu Gelişmelerin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Etkileri" adlı doktora tezini bitirerek 2009 yılında Gaziosmanpaşa Üniversitesinde Yrd. Doç. Dr. olarak göreve başlamıştır. 2011-2012 akademik yılında Bilim Sanat Ödülü almıştır. 2014 yılında doçent, 2019 yılında ise profesör olmuştur. Pek çok uluslararası kongrede ödül almıştır. Orta Çağ Avrupa tarihi ve karşılaştırmalı tarihle alakalı çok sayıda ulusal ve uluslararası makalesi vardır. *Dođu-Batı Arasında Teknoloji Transferi, Ortaçağda Avrupa'da Kölelik-Toplum ve Hukuk, Ortaçağ Tarih Yazıları* (editör ve kitap bölümü yazarı olarak), *Orta Çağ Avrupası'nda Ölümle Dans, Kadınlar ve Cadılar, Orta Çağ Avrupa'sında Kölelik, Orta Çağ Avrupa Tarihi, Orta Çağ'dan Kesitler, Orta Çağ Avrupa'sında Aşk, Tutku, Entrika ve Romantizm* adlı kitapları bulunmaktadır. Evli ve iki çocuk annesi olan yazar, İngilizce, Fransızca, Latince, İtalyanca, orta seviyede de Almanca ve Farsça bilmektedir. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde öğretim üyesidir.

Orta Çağ Avrupası, genellikle Rönesans aydınları tarafından Karanlık Çağ olarak adlandırılmıştır. Yazar bu kitabında, bu düşüncenin doğru olmadığını gündelik hayat üzerinden anlatmak istemiştir. Örnek olarak, Orta Çağ Avrupası'nda gündelik hayat incelenirken, evlerin çürük çarık malzemelerle

* Yüksek Lisans Öğrencisi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İstanbul, zehrabetul.dovan@stu.fsm.edu.tr

yapıldığına dair bir iddia ile karşılaşılır ancak yazar, bunun gerçek dışı bir iddia olduğunu ve köy evlerinin profesyonelce, emek verilerek yapıldığını açıklar. Yine yazar, köylülerin efendileri ile aralarındaki sosyal mesafeden bahsederken, Orta Çağ insanının günlük yaşantılarını sadece devlet ve lordların gücüyle temasları ya da onlara direnişleri çizgisinde görmenin doğru olmadığını belirtir. Buradaki önemli noktanın tam olarak onları daraltan bir gelenek ve hukuk içerisinde olmadığını, insanların kendi seçimlerini ve kararlarını aldıklarını ifade eder. Yazar, hem lordların hem de devletin genelde kendi yöntemlerini kullanırken; toplumun geri kalan kısmının nerede, nasıl yaşadığıyla ilgili ve üretim yöntemleri gibi konularda önemli söz sahibi olduğunu da özellikle hatırlatır.

On üçüncü yüzyıldan itibaren ortaya çıkan hastalıklar ve kıtlık, aynı şekilde on dördüncü yüzyılda başlayan kara vebayla birlikte yaşanan insan kaybı gündelik hayatı oldukça derinden etkilemiştir. Yazar, bu olaylarla meydana gelen değişimlerin, toplumun teşekkülünün merkezini oluşturduğundan bahseder.

Kitapta sekiz bölüm ve ekler bölümü bulunmaktadır. Bölümler sırasıyla; “Çocuk ve Yetişkin Olmak”, “Dini Yaşam”, “Kale Hayatı”, “Kültürel Hayat”, “Köy Hayatı”, “Moda ve Dekorasyon”, “Orta Çağ Evleri” ve “Kent Hayatı”dır.

Birinci bölümde; Orta Çağ’da bir çocuğun nasıl doğduğundan, doğduktan sonra yapılan törenlerden ve yetişkinlerin yaşamlarından bahsedilmiştir. Ardından aile düzenine yer verilmiş; çocukların büyüme evrelerinde neler yaptığından, eğitim ve mesleki gelişimlerinde ilk olarak nelerden başladıklarından söz edilmiştir. Bu esnada kadının rolüne ve kadının evin maddi durumu için önemli bir konumda olduğuna değinilirken yazar, bu bölümde bazı alıntılar yaparak anlatımı güçlü kılmıştır.

İkinci bölüm, kitapta en çok üzerine durulan bölüm olarak göze çarpmaktadır. Bu bölümde dinî yaşamdan bahsedilmektedir. Orta Çağ denildiği zaman akla gelen en önemli unsurlardan biri, dinî yaşamdır. Yazar, bu konu üzerinde ciddi bir şekilde durmuş ve önemli bilgiler aktarmıştır. Kilise hiyerarşisinden ve manastırda günlük yaşamdan bahsetmiş, çok ilgi çeken bir konu üzerinde durmuştur: işaret dili. En önemli manastırlardan biri olan ve Aziz Petrus Bazilikası yapılarına kadar en büyük Hristiyan kilisesi ünvanını taşıyan Cluny’de, keşiş olmayanlarla konuşulması yasak olduğu için, bu işaret dilinin kullanıldığını söylemiştir ve bunu, verdiği örneklerle daha akılda kalıcı hâle getirmiştir. Cluny işaret diline, ekmeğe işaretini örnek verilebilir. Ekmeğe işaretini, başparmak ve işaret parmağının birleşimiyle oluşturulan daire ile gösterilir. Bunun sebebi, ekmeğin genellikle yuvarlak olmasıdır.

Üçüncü bölümde kaledeki yaşama yer verilmiştir. Orta Çağ’da kaleler, lordların tımarlarını yönettiği yerler olarak bilinmekteydi ancak daha sonra buralardaki yaşam şekil değişmeye başladı. Orta Çağ’ın ilk dönemlerinde kaleler uzun ve ahşap yapılarıydı. Bu dönemlerde kalelerde şövalyeler, lordun kalesini kontrol etmeye yardım ederlerdi. On ikinci yüzyıldan itibaren bu kaleler taştan yapılmaya başlanmıştır. Buralarda lord ve ailesi, hizmetkârları ve şövalyeler yaşardı. Bu bölümde, Orta Çağ insanların beslenme tarzından da bahsedilmiştir. Yazar, içecek üretiminin Orta Çağ ekonomisine

büyük katkıda bulunduğunu söylemekte ve içecekler hakkında genel bilgiler vermektedir.

Dördüncü bölümde kültürel hayat ele alınmıştır. Zaman ilerledikçe insanların yaşam şekillerindeki değişmeye paralel olarak bilime olan merak, beraberinde üniversitelerin açılmasını getirmiştir. Bu üniversiteler o dönemde kilise kontrolü altındadır ama kilisenin kanunlarından bağımsız yönetilmektedir. Yazar, bu bölümde öğrencilerin üniversite yaşamlarından, buralarda nasıl ders gördüklerinden bahsetmiştir. Yazarın yine bu bölümdeki bol örnekleri, ilgi çekiciliğiyle beraber konu hakkında büyük ölçüde bilgi sahibi olunmasına katkı sağlamaktadır.

Beşinci bölümde köy hayatından bahsedilmektedir. Orta Çağ'ın en alt tabakasını yoksul insanlar oluşturmaktadır. Yazar, bu insanların yaşamları hakkında çok az şeyin bilindiğini söylemekle beraber, ciddi anlamda geniş ve açıklayıcı bilgiler sunmuştur. Bir köyün nasıl bir görünüme sahip olduğundan bahsederken, doğrudan örneklerle konunun ilgi çekiciliğini arttırmıştır. Yalnızca birini burada aktardığımız örnekler, insanın hayal gücünü geliştirip algılamayı daha da güçlendirmektedir:

“Köy, modern bir İngiliz köyünün düzenli görünümünü neredeyse hiç sunmuyordu. Evler asla caddeye bakmıyordu, ancak sokağın önünde bir çit garip açılarda durabilirdi. Çalışan bir tarım sisteminin bağlantı noktası (merkez), karmaşa, dağınıklık, kokular, bakımsızlık ve tozun ya da yılın büyük bir kısmında çamurun yeriye. Sessiz olmaktan çok uzaktı. Fazlaca gürültülüydü. Vaazlar, birçok köy sesini barındırıyordu. Örneğin araba tekerleklerinin gıcırdaması, bebeklerin ağlaması, katledilenlerin bağırsıkları, seyyar satıcı ve tamircilerin bağırsıkları, kilise çanlarının çalması, kazların tıslaması...”

Altıncı bölümde moda ve dekorasyon ele alınmıştır. Bu bölümde genel olarak Orta Çağ'da kullanılan kumaşlardan, bunların yapımından, kadın-erkek kıyafetlerinin bariz farklarından ve bu kıyafetlerin nasıl muhafaza edildiğinden kısaca bahsedilmiş ancak kısaca bahsedilirken dahi ciddi manada açıklayıcı bilgiler sunulmuştur.

Yedinci bölümde ise Orta Çağ evlerinin yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Yazar, asilzadeler ile köylülerin evleri arasındaki farklardan bahsetmiştir. Vebanın ardından gelen nüfus azalmasıyla birlikte sosyal ve ekonomik değişimler de görülmüştür. Bu yeni değişimler lortların ve kiracıların arasındaki etkileşimi de değiştirmiştir. Ne kadar Karanlık Çağ olarak adlandırılrsa da, aydınlanmak için mumun icadı bu dönemde olmuştur. Geceleri insanlar, aydınlanmak için mum kullanmaktadır. Varlıklı evlerde pencereler çok bulunmakta, genelde ışıklar loş durumdadır. Yazar bu bölümde, evlerin içinde nelerin bulunduğunu da açık ve net bir şekilde anlatmıştır. Devamında köy evlerinin ve asillerin evlerinin farklarından bahsetmiştir. Bu bölüm, kitabın en kısa bölümlerinden biri olsa da, yine önemli bilgileri barındırmaktadır

Son bölümde, kent hayatında gelişmekte olan şehirlerden bahsedilmiştir. Yazar buna Londra şehrini örnek vermiş ve anlattıklarını yine akılda kalıcı hâle getirmiştir. Londra şehrinin tipik bir Orta Çağ şehri olduğundan bahsetmiş; genel olarak hayatın sokakta geçtiğini, akla gelebilecek ne varsa sokakta gerçekleştiğini dile getirmiştir. Şehrin kirli ve yoğun olduğu, kasapların dükkânın önünde hayvanları kestiği, tavukçuların kestikleri tavukların kafalarını sokaklara attığı gibi örnekler, Orta Çağ'da bu şehrin zihinlerdeki görüntüsünü daha net bir şekilde canlandırmaya yardımcı olmakta, böylece okumaktan alınan keyif de artmaktadır.

Yazar, şehrin sakinlerinin kırsal kesimde yaşayanlar gibi eğlenceyi sevdiğinden ve oyunlarından bahsetmektedir. Ancak bahsedilen çoğu oyunun çok rahatsız edici davranışları içerdiği görülmektedir. Yazarın verdiği bir örnek olarak kötü kedi oyununda, adam beline kadar çıplak bir şekilde, kediyle beraber bir kafese sokulmuş ve kediyi ellerini kullanmadan, dişleriyle öldürmeye çalışmış. Bu bölümün devamında şehirlerin yapılarından, ticaretinden, ekonomisinden ve yönetiminden de bahsedilmiştir. Kitapta bölümlerin ardından sonuç kısmına, kaynakçaya ve eklere yer verilmiştir.

Ele alınan kitap, okuru önemli bilgilerle tanıştıran, akıcı, ilgi çekici ve kaliteli bir kitaptır. Yazar, sade bir dil kullanarak okuru hiç yormamaktadır. Güçlü bir betimlemeyle verilen örnekler ise anlatılanların akılda kalıcı hâle gelmesini sağlamaktadır. Kitap, Orta Çağ Avrupası'nda gündelik hayatı hakkında anlamaktadır. Okur, kendini ilgili dönemde hissedebilmektedir. Zengin kaynakçasıyla okuru yeni kaynaklarla tanıştırmakta ve farklı bakış açıları kazanmasına kapı aralamaktadır. Bununla birlikte, kitapta bir noktadan sonra gözü yoran, ciddi yazım yanlışlarının olduğunu da belirtmek gerekir. Fakat konuya ilgisi olan herkesin okuması gereken, çok değerli bir eser olduğunu da ifade etmek gerekir.